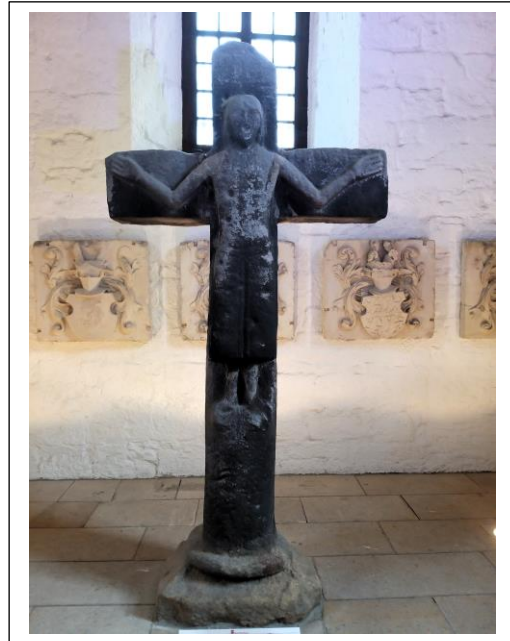

De Herrgott van Bentheim.

In de zomer van 772 begon Karel de Grote een tot het jaar 804 durende oorlog met de Saksen. Het gebied van deze stam omvatte ook een groot deel van Overijssel. Na een aantal opstanden en met inzet van brute middelen werden Saksische edellieden gedwongen de Frankische staatsinrichting en het christelijke geloof aan te nemen. Rond 790 waren Twente en omgeving zodanig gepacificeerd dat missionarissen zonder gevaar voor eigen leven het christendom konden prediken. In 805 werd het bisdom Münster opgericht met de Angelsaksische monnik Ludgerus als eerste bisschop.

De oudste monumentale getuigenis van deze kerstening is een beeld. Het is gehouwen uit één brok zandsteen, 2,80 meter hoog en 1,40 meter breed. Het is de vroegste afbeelding van Christus in onze streken en dateert uit de 10e of 11e eeuw. Vermoedelijk had het de functie van landkruis maar het is ook denkbaar dat het geplaatst is op een van de heilige plaatsen van het oude geloof. Of misschien markeerde het een plek waar ooit een geloofsverkondiger is omgebracht. We weten het niet. Helaas is de plek waar het beeld ooit gestaan heeft niet bekend. Tijdens de reformatie is het beeld omvergetrokken en daarna raakte het begraven onder het zand. In 1828 werd het kruis gevonden op een akker en in 1868 is het op de binnenplaats van kasteel Bentheim geplaatst. Om verdere verwerking te voorkomen is het recent naar binnen verhuisd en kreeg het een plek in de *Katharinenkirche* van het kasteel. In die kerk ontbreekt overigens een afbeelding van de heilige Catharina maar het dubbelzijdige gotische Mariabeeld uit 1503 van de meester Evert van Roden uit Münster maakt veel goed.

De Herrgott van Bentheim

De Herrgott van Bentheim is een wonderlijk en geheimzinnig monument. We zien een voorstelling van een staande, levende figuur. Hij staat op een zuil die naar boven toe de vorm krijgt van een kruis. Hij heeft een baard en een tot over de knieën reikend kleding dat is vastgebonden met een loshangend koord. De armen zijn haaks gebogen. De open handpalmen lijken te duiden op gastvrijheid, een wens om kennis te maken. De handen zijn niet aan het kruis gespijkerd maar de rug van hand rust tegen het kruis. Het hoofd staat rechtop en kijkt ons aan. Hoewel het beeld van Christus verbonden met een kruis ons doet denken aan een crucifix, ligt een andere interpretatie van het monument meer voor de hand. Volgens Carl Krumbein, een Duitse antropoloog en historicus, is hier niet de verlosser afgebeeld maar eerder de levende hoogste rechter: Christus als heerser over de aarde en zijn triomf over het heidense geloof. Deze duiding past beter bij dit vroeg-romaanse monument en de tijd waaruit het stamt. De lijdende Christus die de zonden van de wereld op zich neemt en met gebogen hoofd en vastgenagelde handen aan het kruis hangt, komt als voorstelling eerst in de 13^e eeuw naar voren.

Het monument zadelt ons nog op met een ander raadsel. Hoe verklaar je de inkepingen in de figuur? Er is gesuggereerd dat er in 1945 op het beeld geschoten is. Maar op een foto van ver voor de oorlog zijn de gaten grotendeels ook al zichtbaar. Het ligt daarom meer voor de hand dat de gaten het resultaat zijn van het middeleeuwse gebruik om van een heilig voorwerp steengruis af te schrapen omdat daarvan een geneeskundige werking werd verwacht. Misschien een stille getuigenis van de pestepidemie van 1348 die veel mensen in onze streken tot wanhoop dreef?

Bronnen:

-Der Herrgott von Bentheim - Ein Beitrag zur konstruktiven Darstellung frühromantische Bildwerke - mit 77 Abbildungen. Krumbein Carl. Bremen-Horn (Walter Dorn) (= Erste Ausgabe), 1956

Auteur:

-Willem Fhij, September 2023.

-Foto's. Willem Fhij.